

שיחות מוסר חכמה ודעת משולחנו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי צבי שינקר זצוק"ל

ושמחת בחגך | זיכרון וחזרה | בדרכי העליה

מתוך שיח עם תלמידים בביקור חג, חוה"מ סוכות תשע"ז

לימוד קשה מאוד, לומדים סמ"ע וש"ך, קצות ונתיבות, אם תזכו לזה פעם... עכשיו היה גם אחד אמר לי שהוא לומד חו"מ. מסתמא הספר הכי קשה זה ה'נתיבות', הסגנון שלו מאוד קצר וקשה, וצריך הרבה לעבוד להבין מה שאומר.

עכ"פ, הוא אמר לי שהוא ידע עשרות סימנים ממש בע"פ, סמ"ע ש"ך קצות ונתיבות, והוא נבחן וידע את הכל, אבל אחרי חודשיים הוא כמעט לא זכר... כאן דבר בודד ושם דבר בודד, הכל נשכח ממנו, [אני אומר לכם מפני שזה לימוד גדול!], שאלתי אותו מאי הא"י, אז הוא אמר לי, ואח"כ שמעתי מעוד אברכים, שכל לימוד שלומדים מלחץ, כל זמן שיש את הלחץ וזכרים, אבל כשהלחץ נגמר - הכל פורח...

אם לומדים מתוך שמחה, מתוך הרחבת הדעת, מתוך ישוב הדעת, לא מתוך לחץ, אפשר לזכור הרבה מאוד! יש הרבה תנאים לזיכרון, וזה אחד התנאים. מה ההסבר בזה? יש ע"ז ספרים שלמים... כשיש לחץ על המוח, אז כשאין את הלחץ כבר לא זוכרים. הוא למד אח"כ עוד פעם הכל, ואז כבר יכול להיות שחלק עלה בחזרה בגלל הלימוד הקודם, זה לא סותר, לאחרונה סיפרו לי שהאברך הזה נהיה ראש כולל של חושן משפט. האברך הזה הוא בעל זיכרון מיוחד, ואעפ"כ הוא אמר לי שחודשיים אחרי המבחן הוא לא זכר!

כשלומדים 'בקיאות' ג"כ לא זוכרים הרבה. זכורני שאחד נגש פעם אל הסטייפלר לשאול אותו אם ללמוד דף היומי, והסטייפלר אמר לו שעשירים דק' עד חצי שעה כדאי להקדיש לזה, הרי בדרך כלל לא זוכרים הרבה. כך הסטייפלר אמר.

וכמה שלומדים יותר בעיון, יותר זוכרים! אמר לי פעם תלמיד חכם גדול, דיברתי איתו בפ' אלו מציאות באיזה ענין, והוא שלט בענין הזה, ודיבר כמו שלמד את זה לפני כמה דק'... אני מאוד התפלאתי, יש שם רמב"ן וכמה שיטות בראשונים בדף כ"ו, ושאלתי אותו מתי למדת את הענין הזה, והוא אמר לי שכבר עברו כמה שנים, אז שאלתי אותו איך אתה זוכר? והוא אמר לי שאם לומדים בפעם הראשונה טוב בישוב הדעת, ומדייקים טוב, וכל הסוגיא מסודרת, זה כמו לחזור חמש עשרה פעמים! זוכרים את זה לשנים מרובות! כך הוא אמר. [אולי הוא גם היה בעל זיכרון, אבל זה היה יותר מזה, הוא ממש היה מונח בסוגיא כאילו שלמד לפני כמה דקות...]. ואני רואה בעצמי, סוגיות שלמדו בעיון גדול והקיפו את כל הענין והכל מסודר, אז לעשרים שנה זוכרים את זה בצורה נפלאה!...

ומסתמא זה גם הסיבה שלא זוכרים הלכות, משנה ברורה. יש אנשים מיוחדים שזוכרים, זכורני שבכולל היה אחד שידע כל שישה חלקי משנ"ב בע"פ, ממש כל 'סעיף קטן', [הוא עוד חי, הוא כבר זקן, הבן שלו אמר לי שהראש עוד עובד והזיכרון שלו נשאר], זה חוש מיוחד, הוא לא היה כזה מופלג בלימוד.

אבל בדרכ"כ לא זוכרים כ"כ הלכות, ולמה? אחד שילמד את הגמ' בעיון, וילמד גם ראשונים ואחרונים בעיון גדול, ואח"כ ילמד את הפוסקים, הוא יזכור את המשנ"ב גם לשלושים שנה!... כל אחד לפי הזיכרון שלו, אבל הוא יזכור לשנים מרובות. אלא שרוב הלימוד בהלכות זה לא בעיון, זה ידיעות יבשות, וזה גם מורכב מהרבה פרטים, ולכן כמעט שלא שייך לזכור הכל. כדי לזכור צריך סדר, מחשבה מסודרת. זה עבודה קשה לזכור, זה לא רק תכונה, צריך לדעת את הכלים איך זוכרים. כשלומדים טוב את הסוגיא, בישוב הדעת ובעיון, ומנתחים טוב, אז זוכרים להרבה שנים.

-- יש מצוה 'ושמחת בחגך', צריך לשמוח כל החג! וזה עבודה קשה, הלא לכ"א לא חסר עגמות נפש... וצריך שלא יהיה אפילו רגע אחד שתבטל מצות השמחה. מספרים דבר נורא למאד. לסבא מסלבודקא היה בן, רבי משה, שהיה ראש ישיבה בחברון, תלמיד חכם מופלא למאד, והוא נפטר בחוה"מ סוכות, ובלוייה כל הקהל שהיה שם בכו בכיות עד לב השמים, [היה לו בן שהכרתי אותו, שגם נפטר באותו גיל כמותו, בגיל צעיר]. אבל הסבא לא הוריד אפילו דמעה אחת! אחרי זה, במוצאי שמחת תורה כשעשו הברלה, אז הוא ישב ובכה שעות על גבי שעות! הוא היה יכול לעצור את עצמו, לשלוט על עצמו, עד שלא ירד ממנו אפילו דמעה אחת. אני לא יודע מה היה בדיוק, אבל לכאורה לא הפשט רק שלא ירד ממנו דמעה,

מסתמא זה עוד הרבה יותר, ואבאר מה שאני מתכוון, 'דמעות' לפעמים יכולות לבוא גם משמחה, לאו דוקא מעצב, 'דמעות' זה שחרור של הרגשות, והפוך, דמעות מקילים על האדם. וכשבנ"א מלא צער בפנים, הביטוי לזה בחזן זה הדמעות.

אם אתם מבינים מה שאני אומר, יש בטבע האדם כל מיני ביטויים, תינוק שנולד הוא לא יודע לדבר ולא יודע כלום, אבל את הביטויים כבר יש לו, כשהוא רעב - הוא בוכה, ומאיפה הוא יודע שצריך לבכות, אולי צריך לצחוק? ... ז"א שזה מונח בטבע האדם, ובכי זה ביטוי פנימי לכאב.

ואדרבה, יתכן שעל בכי כשלעצמו אין איסור לבכות ביו"ט, האיסור הוא על הצער ביו"ט, אסור להצטער ביו"ט, ויתכן שאדרבה, אם בנ"א מצטער ויש לו צער גדול, והוא לא מצליח להתגבר ולא להצטער, והבכי משחרר אותו מהצער, מסתמא על כזה בכי אין איסור ביו"ט, כמדומני שיש כע"ז בט"ז (עי' ר"ס רפ"ה) על ציור אחר קצת, אבל לכאן האיסור זה לא הבכי מצד עצמו.

-- אחד פעם אמר לי, לפני הרבה שנים, זהו דבר עמוק, ואני חושב שזה דבר מאד נכון. מאיזה גיל שייך לזכור דברים, למה לא זוכרים דברים שקרו בגיל יום? ... הרי גם תינוק קטן חושב, אמנם אנחנו לא קולטים מה הוא חושב, אבל הוא חושב, רואים שהוא מסתכל... אם כן למה הוא לא זוכר?

אלא כי ה'דיבור' זה 'כלי' למחשבה, וכשבנ"א חושב מחשבות מופשטות - זה לא נתפס, הוא צריך בעצם לחשוב במילים, והמילים זה כלי להביע את המחשבות, אבל כל זמן שעוד אין את כוח הדיבור - המחשבה היא מחשבה מופשטת, אין לה 'כלי' להיתפס, רק אחרי שיש לאדם 'דיבור' אז הדיבור זה כלי למחשבה, וזה מה שהוא טען, שלא שייך לזכור דברים לפני שבנ"א יכול לדבר, כי אז המחשבה היא מחשבה מופשטת, היא עוד לא קיבלה 'לבוש', וממילא לא שייך ע"ז בכלל לזכור. רק אחרי שהוא יודע את המילים, אז הוא יכול לזכור. אבל כל זמן שילד לא מדבר שוטף, אין לו 'כלי' לזכור את המחשבות, ולכן מגיל כזה א"א לזכור, לא שייך לזכור. בודאי שגם אחרי זה לא זוכרים הכל, בנ"א יכול לשכוח גם מה שהיה יום קודם...

יש הרבה תנאים לזיכרון. זה תלוי גם כמה 'תשומת לב' יש לדבר שעוסקים בו. אמר לי אחד שלמד בשיבה, מתמיד מיוחד במינו, מסתמא כל השנים היו בשיבה בודדים שהיו כאלו מתמידים, הוא היה יכול לשבת וללמוד שבע שעות בנשימה אחת, והוא למד בכולל 'חושן משפט', אני לא יודע אם אתם יודעים, זה

וכל אחד יכול לזכות לגדול! לא אני אומר את זה, החזון איש אמר את זה. נכון שלזכות להיות אדם גדול צריך הרבה זכויות, אין מה לדבר, זה לא דבר פשוט, אבל עם עמל עצום כל אדם כמעט יכול להיות מגדולי הדור, רק בשביל שיהיה לו גישמאק לעמוד כל כך - על זה גופא צריך הרבה זכויות.

[והחזון איש אמר פעם, וגם מהמשגיח זכרנו לברכה שמעתי פעם את הענין הזה, שמפעם לפעם שולחים לאדם התעוררות מן השמים, אלא שברוך כלל אצל רוב האנשים אחרי זמן קצר ההתעוררות דועכת, והכל נשכח, ומי ששולק את ההתעוררות ומונצל ושומר ע"ז - הוא זה שגדל!].

הנה נתבונן, מי לנו גדול מרבי עקיבא! אם מתבוננים בדברי חז"ל, הלא עמל התורה שלו היה משהו שלא מעלמא הדין בכלל! במשך שנים הוא לא קלט כלום, בגיל ארבעים הוא לא ידע קרוא וכתוב, הוא הלך ללמוד ונשבר, זה היה תהליך שלם, רק רחל אשת ר"ע היתה 'מלאך ה' צבקות', והיא כל פעם נתנה לו להתחיל מחדש, היא חיפשה את כל הדרכים איך לתת לו מרץ לעמוד, עד שהוא נהיה 'רבי עקיבא', שעליו כתוב שמשו רבינו תמה למה הקב"ה לא נתן את התורה על ידו! מבהיל על הרעיון. תשמעו מה שאני אומר לכם, ר"ע בתחילת דרכו היה פחות מכל בחור בישיבה!... והוא גדל להיות 'רבי עקיבא'!

ובאמת מי שקצת מתבונן בחז"ל, יש כאן תמיהה עצומה. רחל אשת רבי עקיבא עזבה את הבית, נלחמה עם אבא שלה, גרמה לו עגמת נפש עד אין חקר, ולקחה אדם שלא יודע קרוא וכתוב ולא יודע כלום, והיא לא הסתכלה על כלום, והתחתנה איתו, לכאורה זה מירוף כפול שמונה... ואחרי החתונה הם חיו ברעב, לא היה להם לחם לאכול, עשרים וארבע שנים היא עבדה וכיבסה בנהר... היה תקופה שגם רבי עקיבא בעצמו עבד, כך החתם סופר מביא, אבל כשרבי עקיבא היה בישיבה - היא עבדה ופרנסה את המשפחה, ואבא שלה לא נתן לה אגורה, מרוב הכאב שהיא נישאה לעם הארץ... נחשוב רגע, מה היא ראתה בו שהלכה על קואת מסירות נפש? וע"ז כתוב בחז"ל, שהיא עשתה את כל זה מפני שראתה שהוא 'צניע ומעיל', יש לו מידות טבעיות מיוחדות במינם, כנראה שהיא הבינה שלנשמה הזאת יש פוטנציאל גדול, הוא היה 'צניע ומעיל' מיוחד במינו, והיא אחזה שהיא תוכל לעשות אותו לגדול הדור, כפי שבאמת היה לבסוף, ובשביל זה שווה הכל.

- - - תדעו דבר אחד. האדם הוא כמו 'עלה נידף'... ראש הישיבה זכרנו לברכה אמר לי פעם, שאפשר להפוך את הדעות של מדינה שלמה בתוך שבועיים... אדם מטבעו הוא 'נער', ולפעמים תוך שבועיים הוא יכול להתהפך לחלוטין! רואים את זה בחוש, אני לא רוצה להגיד דוגמאות כי אצטרך להזכיר שמות, אבל רואים את זה, בנ"א שקודם היה אצלו לא מכובד, ופתאום אחרי שבועיים נהיה אצלו גדול הדור... זה הכל מ'פרסומת' וכדו'. אני שמעתי בעצמי, אותו בנ"א שדיבר עליו בביוון מוחלט, ואחרי שבועיים הוא נהיה אצלו פתאום לצדיק הדור...

זה האדם! כשמקבלים נגיעות - הכל יכול להתהפך... אם הוא הרב"ה שלי - ודאי שהוא למעלה-למעלה... זה הכל שטותים והבלים. בזמנו אמרו בשם הבריסקר רב, אחרי שנפטר רב"ה אחד, והיתה שם מלחמה שלמה מי יהיה אחריו, אז הבריסקר רב אמר שהשכינה חיכתה מי ימצא את הצוואה... שאצלו השכינה תשרה.

אבל אל תחשבו שאצלו זה אחרת, זה האדם, ברגע שהוא מקבל נגיעה וכדאי לו ככה, ברגע אחד הכל מתהפך!

אתם לא יודעים כמה שבנ"א הוא קטן... את הסוד הזה אני אומר לכם, וכמו שראש הישיבה אמר לי, שאפשר להפוך מדינה שלמה בשבועיים. שהאדם יהיה שכלי, ויעבוד רק עם שכל, זו עבודה קשה מאוד! תחשבו, כשאחד הולך ברחוב, ויעבור לידו תלמיד חכם שהולך בפשטות, ויעבור גם תלמיד חכם ש'מימיני מיכאל ומשמאל גבריאל'... מכל צד הולכים עשרים אנשים, למי תרגיש יותר מכובדות? והלא זה הכל שטויות, ואעפ"כ מרגישים יותר מכובדות לאלו שהולכים איתו הרבה... תבחנו בעצמכם. ואם ילכו איתו חמשת אלפים או עשרת אלפים, כבר תהיה בטוח שמי יודע מה הוא, אבל אצל אדם שכלי זה לא מזויז לו אפילו כחוט השערה!... רק צריך להיות בשביל זה אדם שכלי מאוד.

הרמב"ם כותב באגרת על עצמו, שהוא עושה דברים שהוא יודע שנהיה מזולזל בעיני ההמון, וזה לא מעניין אותו, הוא לא נבהל משום דבר, מה שצריך לעשות - עושים. לא להתחשב במה יאמרו הבריות זה מדרגה עצומה! הרמב"ם יכול היה לכתוב כך על עצמו, אה! 'אגרות הרמב"ם' זה הספר מוסר הכי גדול. - - -

כמובן שכדי לזכור צריך גם לחזור, אבל כשלוומדים את הסוגיא טוב גם החזרה היא לגמרי אחרת! אם יודעים את הדף גמרא ברור, כשהחזרים על הדף זה לא צריך לארוך יותר ממש דק! ז"א שבשעה אפשר בקלות ללמוד עשר דפים, ואם יש ראש מהיר - אפשר עוד יותר. כמדומני מסופר על רבי חיים שחזר כל יום על שלושים דפים, היה מקום בבית על יד החלון שהיה נשען וחזר, מסתמא הוא לא הוציא בפה אלא במחשבה.

וחבל מאד שלא חוזרים ולא זוכרים... בחורים צריכים לחשוב הרבה את האמצעים איך לזכור, אפשר להקדיש בכל יום חצי שעה לחזרה, לחזור כמה דפים, בפעם הראשונה זה יותר לאט, בפעם השנייה יותר מהר, ובפעם השלישית עוד יותר מהר... ותדעו לכם שאם מתרגלים לחזור, זה אוצר יקר מאוד! ואם לא חוזרים - שוכחים. ומסתמא אחד הדברים שהיצר הרע הכי מכביד זה על חזרה!

מספרים כמדומני על השואל ומשיב שנפגש פעם באכסניה עם רבי יעקב'לה, אביו של הטשעבינר רב - אז היה עולם אחר לגמרי - היה זמן קצר שהם שהו ביחד, אז אחד אמר לשני, בוא נצל את הזמן, נחזור על עירובין, אז הם עשו סדר שאחד יגיד תוס' אחד והשני יגיד תוס' שני, וככה הם חזרו על כל עירובין, אחד אמר תוס' אחד והשני את השני וכך הלאה, ואפילו פעם אחת לא פתחו גמרא בשביל להסתכל!

רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל היו יחידים שנתנו להם סמיכה, וסיפר לי אחד שהוא עלה לרבי שמואל לבקש ממנו סמיכה, ורבי שמואל אמר לו שיחזור טוב והוא יבחן אותו, זה היה כל הסימנים שצריך לסמיכה, שחיטה ובשר בחלב וכו', מערכת שלמה של סימנים, וכשהוא יצא מהבחינה סיפר לי, שרבי שמואל בחן אותו על כל סעיף במחבר, מה הש"ך אומר ומה הט"ז אומר ומה הפמ"ג מכריע, הוא עבר איתו ככה סעיף אחרי סעיף, ורבי שמואל לא פתח אפילו פעם אחת ספר!

ובאמת רבי שמואל היה חוזר הרבה מאוד, רבי שמואל היה בשבתות יושב וחזר במשך שעות ארוכות, ככה היה כאן בבני ברק. והיו אומרים שכשהיה בירושלים, הוא היה מתפלל ותיקין ואוכל סעודה בבוקר בזריזות, והיה לומד ברציפות עד מנחה, בקיץ זה היה כעשר שעות ברציפות שהוא ישב ולמד ולא זו מהכסא.

וכך גם הרב שך זכרנו לברכה, מסתמא היו מסכתות שחזר עליהם בלי גבול וחקר! וזרני שכל ערב ר"ח ניסן, לפני בין הזמנים, כשכבר אין שיעורים, זה היה אצלו כמו 'יום טוב'... ובדרך"כ כל פעם היה מתחיל 'קדשים' מחדש, אני ראיתי אותו מסתמא עשרות פעמים שוב ושוב, בלי חקר וגבול. במשך כל השנה הוא אחז שמשועבד לשיעורים, אז כמעט שלא למד דברים אחרים. רבי שמואל בכלל לא למד ענין אחר כשאמר שיעורים, הוא כל הזמן היה מונח בשיעור, כך סיפר לי מיישחו שהוא אמר לו. הם לא גדלו מהאוויר!... הם גדלו מלחזור ולעבוד ולעמוד. וכשיש גישמאק בתורה, הכל נראה אחרת.

- - - פעם רבי עקיבא אייגר בא לזורשא, כמדומני לחתונה של בנו, היתה קבלת פנים גדולה, ובאו מאות אלפי אנשים לראות אותו! ורבי עקיבא אייגר עשה 'מחווה' גדולה לציבור... הוא הלך לקומה שניה למרפסת, לפני המקום שהיה בו היתה רחבה ענקית, מסתמא יכלו להיות שם עשרת אלפים אנשים, והרחבה התמלאה ורעק"א יצא ובירך את כולם ונכנס בחזרה, אחרי זה הלכו העשרת האלפים האלו ובאו חדשים, ככה כולם הצליחו לראות את רעק"א... בוורשא לבד היו הרבה מאוד יהודים, אבל גם באו מכל הסביבה, אז לא היה מושג לנסוע לראות, מי היה יכול לנסוע עד לפוזנא לראות אותו...

אם תזכו, גם אצלכם יכול להיות כך... אה, מי שזוכה להיות תלמיד חכם! צריך הרבה להשקיע ולעמוד.

תדעו לכם, כשנעלה לעולם האמת, אני לא יודע אם גם שמה כולם יודעים, אבל זה ברור כשמש, נראה שיהודים בלימוד שלהם אחזו ערים שלמות, עולם שלם התקיים בכוח התורה שלהם, אין לנו מושג מה יראו שם, יראו שהלוחמים והמגנים האמיתיים זה מיישחו אחר לגמרי, לא החיילים ולא הפצצות, עולם חדש לגמרי...

אומרים שהחזון איש זכרנו לברכה אמר - ככה אז אמרו, שמעתי את זה לפני הרבה שנים - שכל זמן שרבי ברוך בער ורבי שמעון חיו, המשוחית לא היה יכול להיכנס לליטא, הגרמנים ימ"ש התחילו לעשות שמות רק אחרי ששניהם נפטרו. כוח של שני אנשים! בגמ' כתוב כמה פעמים שהעיר עמדה בזכותו של אחד. לימוד התורה ועמל התורה שלהם החזיק את כל ליטא.

הבית הלוי אומר שמי שעמל בתורה, הגוף שלו נהפך לקדושת ספר תורה! כמו 'גיליון' שיש להם קדושה, כך יש קדושה לגוף של תלמיד חכם.